

Representation of the Elderly portray in Iranian Cinema During the Last 3 Decades (1989-2018)

Amiriv Z¹, Zanjari N^{2*}, Fadayevatan R³, Aghaei A⁴

1- Master student of Ageing and Health, University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.

2- Assistant Professor, Research Center on Ageing- University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.

3- Associate Professor-Faculty of Ageing and health, University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.

4- Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, University of Tehran. Tehran, Iran.

Corresponding author: Zanjari N, Assistant Professor, Research Center on Ageing- University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.

Email: na.zanjari@uswr.ac.ir

Received: 21 June 2021

Accepted: 11 Aug 2021

Abstract

Introduction: One of the most important factors to increase life satisfaction among the elderly is reducing ageism. Ageism in the society maybe observed and explored in various institutions. One of the sources for search about ageism is media and specially cinema. Therefore, the purpose of this study is representing the elderly role's characteristics in the Iranian movies during the last 3 Decades (1989-2018).

Methods: The method of this study is quantitative content analysis and the sample includes 65 elderly roles from 41 films focusing on the elderly, which were selected by purposive sampling of Iranian movies in the last 3 Decade. The data collection tool in this study was Magoffin checklist for Older Characters in Movies. Descriptive statistics of frequency and percentage were used to describe the characteristics of the elderly's role and Chi-square test was used in SPSS software version 23 to analyze the relationships.

Results: In the examined films, the majority of the elderly who were shown were young old (52.3 Percentage) male (72.3 Percentage) and of Persian ethnicity (89.2 Percentage). The genre of most of the movies (44 Percentage) was drama and most of the elderly played a minor role (49.2 Percentage). But the elderly characteristics were active and independent (55.4 Percentage); but in general, most of the stereotypes were related to the elderly (58.5 Percentage) and only 32.3 Percentage of the stereotypes were positively represented. Negative stereotypes were more common in older men (59.6 Percentage) than older women, and older women were more represented with positive stereotypes (38.9 Percentage); But this difference was not statistically significant ($P < 0.05$). The most common age stereotypes in the last 3 Decades have been John Wayne conservative (positive) and Despondent (negative) age stereotypes. Although the trend of changes in stereotypes in the last 3 Decades was positive, has not been statistically significant ($P < 0.05$).

Conclusions: The results showed that the representation of the role of the elderly in Iranian movies during the last 3 Decades portrayed ageism and negative stereotypes more than positive and neutral stereotypes and in the recent years there has been no significant change.

Keywords: Elderly, Ageism, Media.

بازنمایی نقش سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران در ۳ دهه اخیر (۱۳۶۸-۱۳۹۷)

زینب امیری^۱، نسیمه زنجری^{۲*}، رضا فدای وطن^۳، عاطفه آقایی^۴

- ۱- کارشناس ارشد سلامت سالمندی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
- ۲- استادیار مرکز تحقیقات سالمندی- دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
- ۳- دانشیار گروه سلامت سالمندی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
- ۴- استادیار گروه ارتباطات دانشگاه علوم اجتماعی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: نسیمه زنجری، استادیار مرکز تحقیقات سالمندی- دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران.
ایمیل: na.zanjari@uswr.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۳۱

چکیده

مقدمه: کاهش تبعیض سنی یکی از مهم‌ترین موارد تأثیرگذار برای افزایش رضایتمندی از زندگی در میان سالمندان است. تبعیض سنی در جامعه در نهادهای مختلفی مشاهده و قابل بررسی است. یکی از منابع مورد بررسی تبعیض سنی، رسانه‌ها و به طور خاص سینما است. از این رو هدف از انجام این مطالعه بازنمایی نقش سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران ۳ دهه اخیر (۱۳۶۸-۱۳۹۷) است.

روش کار: روش مطالعه حاضر تحلیل محتوای کمی است و نمونه مطالعه شامل ۶۵ نقش سالمند از ۴۱ حلقه فیلم با محوریت سالمندی است که به روش نمونه‌گیری هدفمند از فیلم‌های سینمایی ایرانی در ۳ دهه اخیر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این مطالعه چکلیست مگافین برای بررسی شخصیت سالمند در فیلم‌های سینمایی بود. از آمار توصیفی فراوانی و درصد و جهت تحلیل روابط از آزمون آماری کای دو در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ استفاده شد.

یافته‌ها: در فیلم‌های بررسی شده اکثریت سالمندان، سالمندان جوان (۵۲/۳ درصد) مرد (۷۲/۳ درصد) و دارای قومیت فارس (۸۹/۲ درصد) بودند. ژانر بیشتر فیلم‌ها (۴۴ درصد) درام بود و بیشتر سالمندان نقش فرعی (۴۹/۲ درصد) داشته ولی سالمندان فعال و مستقلی (۵۵/۴ درصد) بوده‌اند؛ اما در کل بیش از نیمی از تصورات قالبی در ارتباط با سالمندان منفی (۵۸/۵ درصد) بود و فقط ۳۲/۳ درصد تصورات قالبی مثبت بازنمایی شده بودند. تصورات قالبی منفی در نقش‌های مردان سالمند (۵۹/۶ درصد) بیشتر از زنان سالمند بود و زنان سالمند با تصورات قالبی مثبت (۳۸/۹ درصد) بیشتری بازنمایی شده بودند؛ اما این تفاوت از نظر آماری معنادار نبود ($P > 0/05$). پرتکرارترین کلیشه‌های سنی در ۳ دهه اخیر کلیشه سنی پایند و اصولی (مثبت) و محزون (منفی) بود. روند تغییرات تصورات قالبی در ۳ دهه اخیر هرچند به سمت مثبت شدن پیش رفته است اما از لحاظ آماری معنادار نبوده است ($P > 0/05$).

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد بازنمایی نقش سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران در ۳ دهه اخیر همراه با تبعیض سنی بوده و کلیشه‌های منفی نسبت به مثبت و خنثی بیشتر است و در دهه اخیر نسبت به سال‌های پیش از آن تغییر بارزی رخ نداده است.

کلیدواژه‌ها: سالمند، تبعیض سنی، رسانه.

بر اساس سن تقویمی سالمندی به عبور از مرز ۶۰ و یا ۶۵ ساله و بیشتر گفته می‌شود (۱-۳). امروزه به دلیل توسعه اجتماعی - اقتصادی، رشد جمعیت کاهش یافته و امید زندگی در جهان افزایش یافته و در حال حاضر رشد جمعیت سالمندان جهان بیش از رشد کلی جمعیت جهان است (۴). برآوردهای سازمان بهداشت جهانی و سازمان ملل نشان داده است تا سال ۲۰۳۰ میلادی، جمعیت سالمندان در سراسر دنیا به ۱۶ درصد و در ایران به ۱۷/۵ درصد افزایش خواهد یافت (۳، ۵). یکی از مواردی که بر طول عمر و سلامتی سالمندان تأثیرگذار است مسئله «تبعیض سنی» است (۶، ۷). تبعیض سنی به معنی تعصب و تصورات قالبی منفی علیه مردم صرفاً بر اساس سن آن‌ها است که این نگرش منفی نسبت به سالمندان می‌تواند بر روی زندگی و سلامت آنان تأثیر منفی بگذارد (۸). تحقیقات لوی و همکاران نشان می‌دهد که افراد سالخورده با نگرش منفی نسبت به دوران سالمندی، ۷/۵ سال کمتر از افرادی که دارای نگرش مثبت هستند عمر خواهند کرد (۷).

تبعیض سنی در جامعه را در منابع متعددی می‌توان بررسی کرد که یکی از آن‌ها «تبعیض سنی بصری در رسانه» است (۹). «تبعیض سنی بصری» اصطلاحی جدید است که بیانگر سالمندانی است که در نقش‌های فرعی و بدون ویژگی‌های مثبت به تصویر کشیده می‌شوند؛ مانند پرتله‌هایی غیرواقعی، اغراق‌آمیز یا تحریف‌شده یا نقش‌های بیش‌ازحد همگن‌شده برای فرد سالمند (۱۰). لووز و ایوان (۲۰۱۸) برای اولین بار «تبعیض سنی بصری» را بکار بردند و بیان کردند «تبعیض سنی بصری» برای توصیف شیوه‌های اجتماعی بازنمایی سالمندان و یا بازنمایی نادرست آنان به دلایلی مغرضانه استفاده می‌شود (۱۰). گسترش ابزارهای سمعی و بصری و رواج بی‌سابقه رسانه‌ها از جمله سینما در سال‌های اخیر سبب شده که طیف وسیعی از مردم مخاطب این محصولات باشند. فیلم‌های سینمایی هم می‌توانند بازنمای تبعیض سنی موجود در جامعه باشند و هم در شکل‌گیری تصورات قالبی منفی در میان افراد جامعه نقش دارند. بر اساس نظر جاروی «برای نفوذ به لایه‌های درونی یک جامعه به‌غیراز تحقیقات میدانی هیچ‌چیز به اندازه بررسی و تحلیل فیلم‌هایی که در آن جامعه تولید و نمایش داده می‌شود ارزشمند نیست» (۱۱). تبعیض سنی نوعی بازنمایی فرهنگی و رسانه‌ای است.

تصاویری که توسط رسانه‌ها عرضه می‌شوند، می‌توانند در انتشار و حفظ کلیشه‌ها تأثیرگذار باشند. دوطبقه کلیشه‌ای که معمولاً توسط رسانه‌ها نشان داده می‌شوند کلیشه‌های سن و جنسیت هستند. به عنوان مثال، نخستین بار تلویزیون بود که سالمندان را افرادی خسته و غیرعادی‌تر از شخصیت‌های جوان‌تر نمایش داد (۱۲). در مطالعات پیشین بیان شده علیرغم بیشتر بودن کلیشه‌های مثبت نسبت به منفی در رسانه‌ها، اما تعداد نقش‌هایی که در فیلم‌ها به سالمندان اختصاص داده می‌شود، بسیار کمتر از جمعیت آنان در جامعه است و معمولاً نقش‌های آن‌ها کم‌رنگ و جزئی بوده است (۱۳). همچنین در هنگام بررسی تصویر زنان سالمند در رسانه‌ها، تبعیض‌هایی وجود دارد، به‌عنوان مثال زنان و اقلیت‌های سالمند نسبت به مردان سفیدپوست سالمند در رسانه‌ها کمتر دیده شده‌اند. پس با توجه به مطالعات، تصویر سالمندان در رسانه‌ها، تصویر مطلوبی نیست، این مسئله شاید نمادی از وضعیت واقعی افراد سالمند به عنوان یک گروه اجتماعی در جامعه باشد (۱۴).

فیلم‌های سینمایی هم می‌توانند بازنمایی تبعیض سنی موجود در جامعه بوده و هم در شکل‌گیری تصورات قالبی منفی در میان افراد جامعه نقش داشته باشند. محتوای رسانه‌ای در شکل‌دادن به بینش‌ها و ادراک‌ها درباره سن نقش مهمی ایفا می‌کند (۱۵). از طرف دیگر فیلم‌های سینمایی هم روی ادراک سالمند نسبت به خودش تأثیر می‌گذارد و هم روی ادراک نسل جوان، به‌طوری که نگرش نسل جوان را نسبت به سالمندان و همچنین آینده سالمندی خودشان شکل می‌دهد (۱۶). از نتایج پژوهش حاضر می‌توان در راستای برنامه ریزی آگاهانه برای تغییر نگرش به سالمندان در جامعه از مسیر فیلم‌های سینمایی استفاده کرد و همچنین می‌توان از رسانه برای تغییر نگرش جوانان در جامعه نسبت به سالمندان و همچنین دوران سالمندی خود بهره جست. همچنین لازم است اصحاب رسانه و تولیدکنندگان فیلم و برنامه‌های رادیو و تلویزیون توجه ویژه‌ای به نتایج این مطالعه داشته باشند. پس نیاز است برای تولیدات هنری در راستای موضوعات سالمندی و کاهش کلیشه‌های سنی منفی (که می‌توانند نقشی مخرب بر روند سالمندی افراد جامعه داشته باشند) محتوای رسانه‌های عمومی مورد بررسی قرار گیرند.

در ایران بیشتر مطالعات رسانه مربوط به ارائه الگوهای راهبردی در رادیو و تلویزیون در خصوص سالمندی موفق

بررسی تنوع و تبعیض سنی در به تصویر کشیدن سالمندان در سریال‌های تلویزیونی آمریکایی انجام شد که در آن تحلیل محتوای ۱۱۲ قسمت از سریال‌های تلویزیونی تولیدی بین سال‌های (۲۰۰۴-۲۰۱۸) نشان داد که افراد بالای ۶۵ سال ۶/۶ درصد از نقش‌ها را بازی کرده بودند. این امر نشان‌دهنده افزایش (هرچند اندک) حضور آنان نسبت به مطالعات قبلی بود، زنان سالمند هنوز هم در بازنمایی رسانه‌ای مورد تبعیض واقع شده بودند، ۵۱/۹ درصد از شخصیت‌ها با کلیشه سنی که اکثراً هم مثبت بوده نمایش داده شده بود و از میان کلیشه‌ها سالمند طلایی (کلیشه سنی مثبت) و غرغرو (کلیشه سنی منفی) بیشتر بازنمایی شده بود (۱۹). پژوهشی توسط دائن لیه ماگوفین و همکاران (۲۰۰۷، آمریکا) با هدف بررسی نگرش نوجوانان از تصویر سالمندان و کلیشه‌های مثبت و منفی نمایش داده شده از آنان در فیلم‌های با محوریت افراد نوجوان از سال ۱۹۸۰-۲۰۰۶ به روش تحلیل محتوا نشان داده است که بیشتر کلیشه‌های منفی‌ای که نوجوانان نسبت به سالمندان جامعه دارند ناشی از تصویر نمایش داده شده از سالمندان در فیلم‌ها است. بازنمایی منفی از شخصیت سالمند در فیلم‌های کودک و نوجوان موجب پرورش کلیشه‌های سنی آنان نسبت به سالمندان شده و می‌تواند بر کیفیت تعامل با آن‌ها تأثیری منفی بگذارد (۲۰).

پژوهش حاضر از این منظر اولین پژوهشی است که در کشور انجام شده و فیلم‌هایی با محوریت سالمندی را در ۳ دهه اخیر بررسی کرده است. با توجه به مستندات که پیش‌تر ذکر گردید رسانه‌ها این قدرت را دارند که می‌توانند از مسیر فرهنگ‌سازی باعث نهادینه سازی تبعیض سنی و یا احترام به سالمندان در قالب کلیشه‌های سنی منفی و مثبت در افراد جامعه شوند. از این رو هدف این مطالعه «تعیین چگونگی بازنمایی نقش سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران در ۳ دهه اخیر (۱۳۶۸-۱۳۹۷)» است.

روش کار

مطالعه حاضر مطالعه‌ای توصیفی است که به روش تحلیل محتوای کمی انجام شده است. «پیسلی» بیان می‌کند که تحلیل محتوا مرحله‌ای از جمع‌آوری اطلاعات است که در آن محتوای ارتباطات از طریق به کارگیری عینی

و نگرش نسبت به سالمندان از دیدگاه جوانان بوده و یا در حیطه سلامت و مربوط به گروه‌های خاصی مانند زنان و یا افراد مبتلا به ایدز بوده است و نقش سالمندان و تبعیض سنی آن‌ها در رسانه مورد بررسی قرار نگرفته است. در مرور پیشینه تحقیقاتی، مطالعه‌ای که بازنمایی نقش سالمندان در رسانه‌های جمعی ایران را بررسی کرده باشد، یافت نشد. به‌عنوان مثال هرچند نتایج پژوهش افتخاری و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد تصویری که از سالمندان در کتاب‌های درسی ارائه شده است، تصویری مثبت و عموماً متناسب با وضعیت جسمانی افراد در دوره سالمندی است (۱۷) و در پژوهش جعفری و همکاران (۱۳۹۷) نیز مشخص شد سالمندانی که خانواده‌هایشان زیاد تلویزیون یا ماهواره می‌بینند، معتقدند کمتر مورد توجه فرزندان‌شان هستند و در زمینه نقش رسانه در تعیین جایگاه سالمندان، عملکرد تلویزیون در «برنامه‌سازی» و «ارائه الگو به منظور ارتقای منزلت سالمندان» ضعیف بوده است (۱۶). هاشمی و همکاران (۱۳۹۸) لزوم آسیب‌شناسی جامع در برنامه‌های تصویری سالمندی، بازنگری در اهداف و ساختارهای برنامه‌های سالمندی، تشکیل شورای راهبردی سلامت و احیاء آن برای تهیه و تولید برنامه‌های خاص سالمندان و اجرای استراتژی‌های مؤثر، بازنگری در ساختار نیروی انسانی شبکه‌های سیما، بهسازی در سیستم‌های فناورانه و فنی سیما، تشکیل کمیته‌های پژوهشی، تهیه محتوا و برنامه در زمینه سالمندی موفق و فعال، بررسی و تدوین محتوا برای سالمندان در شبکه‌های سیما، تعامل با سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی و جذب مشارکت‌کننده را از راهبردهای مناسب در رسانه ملی برای دستیابی به سالمندی موفق و فعال می‌دانند (۱۴). نتایج پژوهش تینا کوبراک (۲۰۱۹) در روسیه که با هدف بررسی تغییر نگرش دانشجویان نسبت به افراد سالمند پس از تماشای فیلم به روش تجربی بود نشان داد نگرش جوانان نسبت به سالمندان پس از تماشای فیلمی در این زمینه، به طرز معناداری مثبت‌تر شده بود (۱۸). پژوهشی که در سال ۲۰۱۸ در هلند انجام شد نشان می‌دهد تصویری که از سالمندان در دهه‌های اخیر در تبلیغات تلویزیونی و چاپی نمایش داده شده است نسبت به قبل تصویری مثبت‌تر بود، همچنین رسانه‌ها سالمندان جوان را به‌صورت افرادی سالم نمایش داده ولی کهنسالان همچنان در رسانه‌ها تحت تبعیض قرار گرفته بودند (۹). پژوهشی توسط کدومیک مارکو و همکاران (۲۰۱۸) با هدف

که مخاطب بیشتر و فروش و جوایز بیشتری داشتند. (به طور مثال در فیلم جدایی نادر از سیمین سالمند نقش اصلی نبوده ولی یکی از محورهای اصلی خط داستان فیلم بوده است).

تمام سکانس‌ها و دیالوگ‌های فیلم‌های منتخب مورد بررسی قرار گرفت، واحد تحلیل متن گفتمان‌ها و تصاویر در فیلم‌های سینمایی ایران در ۳ دهه اخیر بود.

داده‌های مطالعه از طریق چک لیست مگافین تحلیل شد (Magoffin, ۲۰۰۷). این چک لیست حاوی ۶۷ سوال است که برای تحلیل شخصیت سالمندان در فیلم‌ها بر اساس مطالعات پیشین طراحی شده است. در این چک لیست تمام نقش‌های سالمند از لحاظ خصوصیات جسمانی، رفتارهای شخصیتی و کلیشه‌های منفی و مثبت بررسی می‌شود. چک لیست مگافین ابتدا به فارسی ترجمه شده و سپس شاخص روایی محتوایی سؤالات چک لیست با استفاده از ۱۰ نفر از متخصصین بررسی شد که برای تمام آیتم‌ها بیشتر از ۹۰٪ به دست آمد. پایایی این چک لیست به روش ضریب فلیس کاپا و با استفاده از ۳ ارزیاب که ۶۷ سؤال را بررسی کردند به دست آمده و ارزیابی در ۲ طبقه موافق و مخالف با نظر کدگذار بررسی شد و مقدار آن برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ به دست آمد، که نشان‌دهنده توافق بالای بین ارزیابان بود. پس از آماده شدن نسخه نهایی چک لیست، در ابتدا یک فایل اکسل تهیه شد و آیتم‌های چک لیست در فایل قرار داده شد و بررسی فیلم‌ها از طریق مشاهده اولیه فیلم و مشاهده کلیت داستان فیلم و نقش سالمند و سپس مشاهده مجدد برای بررسی جزئیات و پر کردن چک لیست صورت گرفت؛ و به طور کلی هر حلقه فیلم حداقل ۴ بار مشاهده شد. بر اساس این چک لیست علاوه بر توصیف وضعیت فیزیکی و حالات روانی نقش‌های سالمند، کلیشه‌های شخصیتی مثبت شامل: سالمند طلایی، پدر/مادر سالار، سالمند فعال، شهرستانی ساده‌دل، پایبند و اصولی، پدر/بزرگ/مادر بزرگ تمام‌عیار، و کلیشه‌های شخصیتی منفی شامل: زن/مرد خسیس و غرغرو، محزون، گوشه‌گیر، دارای اختلال شدید، آسیب‌پذیر، ناتوانی خفیف، خودمحور، خاص‌گرا و افاده‌ای بررسی شد، برخی ویژگی‌های شخصیتی منعکس‌کننده بیش از یک کلیشه بودند. آن تصاویر که نشان‌دهنده چندین کلیشه مثبت بودند و هیچ کلیشه منفی در آن‌ها نبود و یا کلیشه‌های مثبت بیشتری داشتند، به عنوان کلیشه مثبت کدگذاری شدند، تصاویری که حاوی

و منتظم قواعد مقوله‌بندی، به اطلاعاتی که می‌توانند خلاصه و با هم مقایسه شوند، تغییر شکل می‌یابد. توافق جامعی که در تعاریف تحلیل محتوای کمی وجود دارد در شروط عینیت، انتظام و عمومیت است (۲۱). جامعه آماری مطالعه حاضر تمامی فیلم‌های داستانی سینمایی ایرانی در سه دهه گذشته است که سالمندان در آن بازنمایی شده‌اند. مطالعه حاضر با رعایت کامل مفاد کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی با کد اخلاق IR.USWR.REC.1398.077 مورد تصویب و تأیید قرار گرفته است.

پس از بررسی فیلم‌های سینمایی ایرانی تولیدی در ۳ دهه اخیر (سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۶۸) از موسسه فرهنگی هنری سروش سیما و نیز از طریق سایت‌های الکترونیکی مرتبط با آثار سینمایی که دارای مجوز رسمی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هستند از جمله: آپارات، فیلمو، سلام سینما، نماوا لیستی شامل ۲۵۰۰ عدد فیلم سینمایی ساخته شده در ۳ دهه اخیر (۱۳۹۷-۱۳۶۸) تهیه شد. سپس با تمرکز بر محتوای فیلم‌های سینمایی تولید شده با مشاهده عنوان، خلاصه فیلم و بازیگران و ارتباط آن با آن موضوع سالمندی، ابتدا فیلم‌های غیر مرتبط به حوزه سالمندی حذف گردید. در این مرحله، ۵۴ حلقه فیلم تولید شده در آن دهه اخیر سینمای ایران (۱۳۹۷-۱۳۶۸) که سالمندان در آن ایفای نقش کرده بودند بدست آمد. سپس بر اساس پانل متخصصین (شامل: ۲ نفر از متخصصین حوزه سینما و ۲ نفر از متخصصین ارتباطات سلامت و ۱ نفر از متخصصین حوزه سالمندی)، فیلم‌هایی که فروش و جوایز بیشتری داشته‌اند انتخاب شدند و در نهایت لیست زیر که شامل ۴۱ فیلم است انتخاب شد. نمونه پژوهش حاضر شامل تحلیل ۶۵ شخصیت (۱۸ شخصیت زن و ۴۷ شخصیت مرد) سالمند در ۴۱ حلقه فیلم انتخابی با محوریت سالمندی بود. معیار انتخاب شخصیت سالمند شامل: (۱) وجود نشانه‌های عمومی ظاهری مرتبط با سالمندی در شخصیت (موی خاکستری یا سفید، چین و چروک صورت، استفاده از وسایل کمکی جسمانی)، (۲) سن ذکر شده برای شخصیت در جریان فیلم، (۳) دارا بودن نوه یا نتیجه و یا فرزند میانسال برای شخصیت سالمند و (۴) بازنشسته بودن شخصیت سالمند در فیلم بود.

در این مطالعه نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام شد و فیلم‌های داستانی با محوریت سالمندی انتخاب شدند

یک یا چند کلیشه منفی بوده و فاقد کلیشه مثبت بودند و یا کلیشه‌های منفی بیشتری داشتند به عنوان کلیشه منفی کدگذاری شدند، تصاویری که دارای تعداد برابر کلیشه مثبت و منفی بودند و یا با هیچ کدام از کلیشه‌های مثبت و منفی ذکرشده همخوان نبودند، به‌عنوان کلیشه خنثی کدگذاری شدند؛ و در نهایت طبقه بندی فیلم در تصورات قالبی منفی، مثبت و یا خنثی بر اساس فراوانی بیشتر کلیشه‌های مثبت نسبت به منفی در کل فیلم یا برعکس و یا برابر بودن انجام شد. همچنین کلیشه‌های منفی جسمانی شامل چین و چروک زیاد صورت، صورت زشت، دارای لکه پوستی، رنگ موی سفید یا خاکستری، تاس و بدون موی سر، ریش و سیبیل سفید یا خاکستری، بی‌دندان، دارای قوز، دست‌ان لرزان، عضلات افتاده و استفاده از وسایل کمکی (عصا، ویلچر، سمک) و کلیشه‌های منفی روان‌شناختی شامل: فراموشکار، ناراحت، خشن، دیوانه و غیرعادی، درمانده، فضول، تحقیر شده، تنها و کثیف است؛ و در نهایت جهت هماهنگی و ثبات در شخصیت، رفتار، صدا، تصویر، نقش اجتماعی و فعالیت، و خصوصیات جسمانی بررسی شد که آیا در تمام این موارد این کلیشه‌ها رعایت شده است یا خیر.

جهت توصیف وضعیت نمونه‌ها از آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار و جهت تحلیل روابط از آزمون آماری کای دو در نرم‌افزار «اس پی اس اس» نسخه ۲۳ استفاده شد. سطح معناداری $P < 0.05$ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

شخصیت‌پردازی سالمندان در فیلم‌های ایرانی بیشتر بر اساس بازنشستگی (۸۰ درصد)، چین و چروک صورت (۹۳/۸ درصد)، داشتن موی سفید (۷۲/۳ درصد) و زندگی در منزل شخصی (۸۴/۶ درصد) بود. البته اکثریت سالمندانی که نشان داده‌شده‌اند سالمندان جوان (۵۲/۳ درصد) مرد (۷۲/۳ درصد) و دارای قومیت فارس (۸۹/۲ درصد) بودند. بیشتر سالمندان در فیلم‌های مورد بررسی، نقش فرعی (۴۹/۲ درصد)، سالمند فعال (۵۵/۴ درصد) و وضعیت سلامتی خوبی (۴۳/۱ درصد) داشتند. اکثراً چهره سالمندان با چین و چروک محدود (۵۲/۳ درصد) نشان داده شد و زیبایی چهره آن‌ها متوسط (۷۲/۳ درصد) بود. بیشتر سالمندان دارای موی زیاد

از نظر صفات روان‌شناختی اکثریت سالمندان (۹۵/۴ درصد) مرتب و تمیز (ویژگی مثبت) بودند. در مردان بیشترین صفات مثبت: باهوش (۵۷/۴ درصد)، مراقبت‌کننده (۵۵/۳ درصد)، خودمانی (۵۹/۶ درصد) و بیشترین صفات منفی: ناراحت (۵۵/۳ درصد)، تحقیر شده (۴۸/۹ درصد) بود، در زنان نیز بیشترین صفات مثبت شامل خودمانی (۸۳/۳ درصد) و خونگرم (۶۱/۱ درصد)، مراقبت‌کننده (۶۱/۱ درصد) بوده و بیشترین صفات منفی شامل: تحقیرشده (۷۲/۲ درصد) و ناراحت (۵۰ درصد) بود.

شخصیت‌های سالمند در فیلم‌های مورد بررسی بیشتر (۵۸/۵ درصد) با تصورات قالبی منفی و فقط ۳۲/۳ درصد با تصورات قالبی مثبت بازنمایی شدند. همچنین بازنمایی شخصیت مردان سالمند (۵۹/۶ درصد) و زنان سالمند (۵۵/۶ درصد) دارای تصورات قالبی منفی بودند. کلیشه شخصیتی مثبت پایبند و اصولی (۵۰/۸ درصد) بیشترین کلیشه شخصیتی دیده‌شده در سالمندان بود و بیشترین کلیشه در شخصیت‌های مرد در فیلم‌های مورد بررسی خودمحور (۵۷/۴ درصد) و در شخصیت‌های زن، پایبند و اصولی (۶۱/۱ درصد) بود. (جدول ۱).

جدول ۱: کلیشه‌های شخصیت‌های سالمند در فیلم‌های سینمایی

کلیشه	زن		مرد		کل	
	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد
فعال	۵	۲۷۰٫۸	۱۴	۲۹۰٫۸	۱۹	۲۹۰٫۲
مادر/پدرسالار	۷	۳۸۰٫۹	۱۸	۳۸۰٫۳	۲۵	۳۸۰٫۵
سالمندی طلایی	۶	۳۳۰٫۳	۱۸	۳۸۰٫۳	۲۴	۳۶۰٫۹
پایبند و اصولی	۱۱	۶۱۰٫۱	۲۲	۴۶۰٫۸	۳۳	۵۰۰٫۸
پدر/مادر بزرگ تمام‌عیار	۸	۴۴۰٫۴	۱۹	۴۰۰٫۴	۲۷	۴۱۰٫۵
شهرستانی ساده‌دل	۷	۳۸۰٫۹	۴	۸۰٫۵	۱۱	۱۶۰٫۹
خسیس و غرغرو	۲	۱۱۰٫۱	۸	۱۷	۱۰	۱۵۰٫۴
محزون	۹	۵۰	۲۲	۴۶۰٫۸	۳۱	۴۷۰٫۷
آسیب‌پذیر	۷	۳۸۰٫۹	۲۲	۴۶۰٫۸	۲۹	۴۴۰٫۶
اختلال شدید	۳	۱۶۰٫۷	۴	۸۰٫۵	۷	۱۰۰٫۸
گوشه‌نشین	۵	۲۷۰٫۸	۹	۱۹۰٫۱	۱۴	۲۱۰٫۵
ناتوانی خفیف	۴	۲۲۰٫۲	۸	۱۷	۱۲	۱۸۰٫۵
خودمحور	۵	۲۷۰٫۸	۲۷	۵۷۰٫۴	۳۲	۴۲۰٫۹
مغرور	۵	۲۷۰٫۸	۲۰	۴۲۰٫۶	۲۵	۳۸۰٫۵

نشان داد که: تصورات قالبی منفی در ابعاد روان‌شناختی و شخصیتی در دههٔ اخیر کاهش یافته است اما تصورات قالبی منفی جسمانی در دههٔ اخیر نسبت به گذشته بیشتر بازنمایی شده است؛ اما از نظر آماری معنادار نمی‌باشد، ($P > 0.05$) (جدول ۲).

روند تغییرات کلیشه‌های شخصیت سالمندان در ۳ دههٔ اخیر نشان‌دهنده این بود که ۳ کلیشه منفی اختلال شدید، مغرور و گوشه‌نشین نسبت به قبل بیشتر بازنمایی شده بودند. در کلیشه‌های مثبت نیز پدر بزرگ/مادر بزرگ تمام‌عیار و شهرستانی ساده دل بیشتر مشاهده می‌شد. بررسی تصورات قالبی منفی در فیلم‌های ۳ دههٔ اخیر

جدول ۲: تصورات قالبی منفی در ابعاد جسمی، روانی و شخصیتی به تفکیک سال

وجود تصورات قالبی منفی						دهه‌های مورد مطالعه
کلیشه‌های شخصیتی		روان‌شناختی		جسمانی		
خیر (درصد)	بلی (درصد)	خیر (درصد)	بلی (درصد)	خیر (درصد)	بلی (درصد)	
۳۸/۵	۶۱/۵	۱۵/۴	۸۴/۶	۱۱/۵	۸۸/۵	۱۳۶۸-۱۳۷۷
۴۳/۸	۵۶/۳	۱۲/۵	۸۷/۵	۱۲/۵	۸۷/۵	۱۳۷۸-۱۳۸۷
۵۲/۳	۴۷/۸	۳۴/۸	۶۵/۲	۸/۵	۹۱/۳	۱۳۸۸-۱۳۹۷
$\chi^2=0.93$ $P=0.627$		$\chi^2=3.4$ $P=0.154$		$\chi^2=0.6$ $P=0.919$		آزمون آماری

توجه به آزمون کای دو از نظر آماری معنادار نبود ($p > 0.05$), ($X^2=3.14$) (جدول ۳).

روند تغییرات نشان می‌دهد که هرچند در سال‌های اخیر تصورات قالبی منفی کاهش و تصورات قالبی مثبت افزایش داشت. اما این تغییرات در کاهش تصورات قالبی منفی با

جدول ۳: مقایسه تصورات قالبی شخصیت سالمندان در فیلم‌های سینمایی ۳ دهه اخیر سینمای ایران

تصورات قالبی						دهه‌های مورد مطالعه
مثبت		خنثی		منفی		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲۳/۱	۶	۱۱/۵	۳	۶۵/۴	۱۷	۱۳۶۸-۱۳۷۷
۳۷/۵	۶	۰	۰	۶۲/۵	۱۰	۱۳۷۸-۱۳۸۷
۳۹/۱	۹	۱۳	۳	۴۷/۸	۱۱	۱۳۸۸-۱۳۹۷
$\chi^2=۳/۸۴$ $P=۰/۴۳$						آزمون آماری

بازنمایی شخصیت زنان و مردان سالمند در ۳ دهه اخیر سینمای ایران نشان می‌دهد؛ تصورات قالبی منفی در مردان (۵۹/۶ درصد) بیشتر از زنان بازنمایی شده و زنان دارای تصورات قالبی مثبت بیشتری (۳۸/۹ درصد) نسبت به مردان بوده‌اند؛ اما این تفاوت تصورات قالبی به تفکیک مردان و زنان از نظر آماری معنادار نبود ($p>۰/۰۵$)؛ $(X^2=۰/۷۳)$. (جدول ۴).

بازنمایی شخصیت زنان و مردان سالمند در ۳ دهه اخیر سینمای ایران نشان می‌دهد؛ تصورات قالبی منفی در مردان (۵۹/۶ درصد) بیشتر از زنان بازنمایی شده و زنان دارای تصورات قالبی مثبت بیشتری (۳۸/۹ درصد) نسبت به مردان بوده‌اند؛ اما این تفاوت تصورات قالبی به تفکیک مردان و زنان از نظر آماری معنادار نبود ($p>۰/۰۵$)؛ $(X^2=۰/۷۳)$. (جدول ۴).

جدول ۴: تصورات قالبی سالمندان به تفکیک جنسیت در ۳ دهه اخیر سینمای ایران

تصورات قالبی						جنسیت
مثبت		خنثی		منفی		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲۹/۸	۱۴	۱۰/۶	۵	۵۹/۶	۲۸	مرد
۳۸/۹	۷	۵/۶	۱	۵۵/۶	۱۰	زن
$X^2=۰/۷۳$ $P\text{-value}=۰/۶۹۳$						آزمون آماری

همان‌گونه که مشاهده می‌شود تصورات قالبی منفی در تمام ابعاد جسمانی، روانی و شخصیتی در مردان بیش از زنان است اما این تفاوت از نظر آماری معنادار (جدول ۵).

همان‌گونه که مشاهده می‌شود تصورات قالبی منفی در تمام ابعاد جسمانی، روانی و شخصیتی در مردان بیش از زنان است اما این تفاوت از نظر آماری معنادار (جدول ۵).

جدول ۵: تصورات قالبی منفی در ابعاد جسمی، روانی و شخصیتی به تفکیک جنسیت

وجود تصورات قالبی منفی						جنسیت
جسمانی		روان‌شناختی		کلیشه شخصیتی		
خیر (درصد)	بلی (درصد)	خیر (درصد)	بلی (درصد)	خیر (درصد)	بلی (درصد)	
۱۰/۶	۸۹/۴	۱۷	۸۳	۴۲/۶	۵۷/۴	مرد
۱۱/۱	۸۸/۹	۳۳/۳	۶۶/۷	۵۰	۵۰	زن
$X^2=۰/۰۰۳$ $p>۰/۰۵$		$X^2=۲/۰۴$ $p>۰/۰۵$		$X^2=۰/۲۹$ $p>۰/۰۵$		آزمون آماری

هدف مطالعه حاضر بازنمایی نقش سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران در ۳ دهه اخیر (۱۳۶۸-۱۳۹۷) بود که ۴۲ فیلم دارای ۶۵ شخصیت سالمند مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. در کل بر اساس یافته‌های این مطالعه شخصیت‌پردازی سالمندان در فیلم‌های ایرانی بیشتر در قالب سالمندان جوان، مردان و دارای قومیت فارس بودند. ژانر بیشتر فیلم‌ها درام بود و سالمندان بیشتر از زنان سالمند بود و زنان سالمند با تصورات قالبی مثبت بیشتری بازنمایی شده بودند؛ اما این تفاوت از

هدف مطالعه حاضر بازنمایی نقش سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران در ۳ دهه اخیر (۱۳۶۸-۱۳۹۷) بود که ۴۲ فیلم دارای ۶۵ شخصیت سالمند مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. در کل بر اساس یافته‌های این مطالعه شخصیت‌پردازی سالمندان در فیلم‌های ایرانی بیشتر در قالب سالمندان جوان، مردان و دارای قومیت فارس بودند. ژانر بیشتر فیلم‌ها درام بود و سالمندان بیشتر از زنان سالمند بود و زنان سالمند با تصورات قالبی مثبت بیشتری بازنمایی شده بودند؛ اما این تفاوت از

تعداد معدودی از شخصیت‌پردازی‌های سالمندان مربوط به برخی قومیت‌های ایرانی بود که این واگرایی در نمایش شخصیت غیر فارس با واقعیت موجود در ایران همخوانی ندارد و می‌تواند به ایجاد روند تبعیض گرایانه در کشور تأثیر بگذارد و این یافته با مطالعه مگافین (۲۰۰۷) در آمریکا که بیان کرده بود اقلیت‌های سالمندان در جامعه در فیلم‌های نوجوانان کمتر نمایش داده شده است، همسو می‌باشد (۲۵). کلیشه پایبند و اصولی که در نیمی از شخصیت‌های مورد بررسی مشاهده شد، بیشترین و متداولترین کلیشه سنی مثبت و کلیشه شهرستانی ساده‌دل کمترین کلیشه مثبت دیده شده مربوط به سالمندان در فیلم‌های سینمایی مورد مطالعه بود. در دهه اخیر کلیشه‌های پدر/مادر بزرگ تمام عیار نسبت به قبل روند رو به رشدی داشته که با یافته مطالعه میلر (۲۰۰۴) در بررسی نقش سالمندان در تبلیغات تلویزیونی همسو بود (۲۶). همچنین کلیشه پدر/مادر سالار در سه دهه اخیر روند کاهشی داشته که می‌تواند به دلیل مدرن شدن زندگی در جامعه ایرانی و تغییر از خانواده گسترده به خانواده هسته‌ای باشد. همچنین مشخص شد در سه دهه اخیر هرچند تصورات قالبی مثبت در مورد سالمندان، در فیلم‌های سینمایی روند افزایشی داشته است اما روند بارز و مشخصی نبوده است. این نتیجه با یافته یلان (۲۰۱۵) که نشان داده بود حضور سالمندان در رسانه‌ها در سال‌های اخیر پررنگ‌تر و مثبت‌تر شده همسو بود (۲۷). کلیشه محزون، پرتکرارترین کلیشه سنی منفی دیده شده در شخصیت سالمندان در فیلم‌های سینمایی مورد بررسی بود و کمترین کلیشه منفی هم مربوط به اختلال شدید بود. همچنین کلیشه‌های منفی گوشه‌نشین در سه دهه اخیر روند افزایشی داشته و خسیس و غرغرو و خودمحور روند کاهشی داشت. در این مطالعه کلیشه‌های منفی نسبت به کلیشه‌های مثبت بیشتر بودند که با مطالعه میلر غیرهمسو می‌باشد در مطالعه میلر بیشترین کلیشه منفی در تبلیغات تلویزیونی آمریکا «اختلال خفیف» بوده است و کلیشه‌های سنی مثبت بیشتر بازنمایی شده بود (۲۶). در سه دهه اخیر تصورات قالبی منفی در بعد شخصیت سالمندان بازنمایی شده روند کاهشی داشته اما همچنان وجود دارد. این یافته با مطالعه تبعیض سنی بصری در رسانه لووز و ایوان (۲۰۱۸) که نشان داده بود سالمندان اگرچه حضوری پررنگ‌تر در رسانه‌ها پیدا کرده‌اند اما همچنان در معرض تبعیض سنی هستند تأیید می‌شود (۹). تصورات قالبی منفی در

نظر آماری معنادار نبود. پرتکرارترین کلیشه‌های سنی در ۳ دهه اخیر کلیشه سنی پایبند و اصولی (مثبت) و محزون (منفی) بود. نکته قابل توجه این است که هرچند روند تغییرات تصورات قالبی در ۳ دهه اخیر به سمت مثبت شدن پیش رفته است اما از لحاظ آماری معنادار نبود. در ادامه یافته‌های مرتبط با خصوصیات جسمانی، روانشناختی و اجتماعی شخصیت‌های سالمند فیلم‌های سینمایی تفسیر و بررسی شده است.

وضعیت ظاهری سالمندان اکثراً در این فیلم‌ها مثبت و با موی سر سفید یا خاکستری و پرپشت، دارای دندان و قامت صاف نشان داده شده بود که با مطالعه رابینسون (۲۰۰۷) که بیان کرده بود سالمندان در رسانه‌ها با تصویر کلیشه‌ای تکراری بی‌دندان نمایش داده شده بودند غیرهمسو می‌باشد (۱۴). نشان دادن این ویژگی‌های مثبت در فیلم‌های سینمایی می‌تواند بر توجه کمتر مخاطبین روی خصوصیات منفی نمایش داده شده از سالمندان تأثیر بگذارد. بیشتر شخصیت‌پردازی سالمندان در فیلم‌های سینمایی متعلق به مردان بود و زنان کمتر از نیمی از نقش‌ها را بر عهده داشتند و در نقش اصلی هم کمتر دیده شدند در حالیکه در جامعه ایران جمعیت زنان سالمند بیش از مردان می‌باشد (۲۲). حضور کم زنان سالمند در فیلم‌های سینمایی می‌تواند باعث ایجاد تفکرات تبعیض آمیز نسبت به زنان شود که این یافته با مطالعه لاوون (۲۰۰۵) همسو است (۱۳). اکثریت شخصیت‌های سالمند در فیلم‌های مورد بررسی، سالمندان جوان، بازنشسته و ساکن منزل شخصی خود و مراقبت‌کننده بودند. نزدیک به نیمی از سالمندان در فیلم‌های مورد بررسی نقش فرعی داشتند که با نتیجه مطالعات کدومیک (۲۰۱۸) و او ماری کسلر (۲۰۱۰، آلمان) همسو بود. این دو بیان کرده بودند کمتر از نیمی از کل شخصیت‌های اصلی تلویزیونی را سالمندان تشکیل می‌دهند و نقش‌های سالمندان کمتر از جوانان بوده و سالمندان جوان نقش بیشتری از کهنسالان دارند که این می‌تواند نشان‌دهنده نگرش منفی نسبت به سالمندی باشد (۲۳، ۱۹). در فیلم‌های مورد بررسی حدود نیمی از شخصیت‌های سالمند که از نظر خصوصیات فردی و جمعیت شناختی بررسی شدند فعال بوده و وضعیت سلامتی خوب و وزن متناسب داشتند در مطالعه افتخاری (۱۳۹۷) نیز مشخص شد سالمندان نمایش داده شده در کتاب‌های درسی کودکان اکثراً سالم و مستقل و دارای وزن متناسب بودند (۲۴). اکثریت شخصیت سالمندان دارای قومیت فارس بودند و فقط

نقش‌هایی که سالمندان داشتند به این صورت بود که سالمندان در دهه اول افرادی بودند که رانندگی بدی داشتند (فیلم خواستگاری و مدرسه پیرمردها)، در دهه دوم به صورت فرد غیرعادی (فیلم مهمان مامان و زادبوم) و در دهه سوم سالمندان مضحک و خنده‌دار (فیلم تگ‌زاس ۲ و خجالت نکش) به تصویر کشیده شده بودند. نمایش سالمندان با این کاراکترها طبق «نظریه برجسته‌سازی» (۲۸) می‌تواند این تصور را در مخاطبین ایجاد کند که به عنوان مثال همه سالمندان خوب رانندگی نمی‌کنند و رانندگی جوانان نسبت به آن‌ها بهتر است. بنابراین همسو با مطالعه مکافین (۲۰۰۷) و طبق نظریه جسمیت‌یافتن لوی، درونی‌شدن چنین تصوراتی نسبت به افراد سالمند سبب می‌شود که اگر فردی سالمندی را در حال رانندگی دید باید از او بترسد؛ به تدریج این دیدگاه جزئی از هویت او می‌شود و نسبت به همه سالمندان حتی پدربزرگ و مادربزرگ خود نیز چنین نگرش‌های منفی و تبعیض‌آمیزی پیدا می‌کند (۲۹). تصورات قالبی منفی در زنان نسبت به تصورات قالبی مثبت و خنثی در آن‌ها بیشتر بود. همچنین مردان غالباً دارای نقش اصلی بودند و فقط در موارد محدودی نقش اصلی به زنان واگذار شده بود و این می‌تواند نشان از تبعیض جنسی در انتخاب نقش در سینمای ایران باشد که با یافته مطالعه گرت استفانی (۱۳۸۰) که اظهار کرده بود زنان در نقش‌های سینما و تلویزیون اغلب دارای نقش محدود و کمتر از ۳۰ سال سن هستند (تبعیض سنی) همسو است (۳۰). زنان سالمند در اغلب فیلم‌های سینمایی ایرانی مورد بررسی، در نقش همسر و مادر بودند. این یافته با مطالعه استریانی (۱۳۸۰) همسو است. او بیان کرده بود تصویر فرهنگی زنان در رسانه‌های جمعی از نظر فمینیست‌ها در جهت حمایت و تداوم تقسیم کار جنسی و تقویت مفاهیم پذیرفته‌شده درباره «زنانگی» و «مردانگی» به کار می‌رود و رسانه‌ها با «فناهی نمادین» به ما می‌گویند که زنان باید در نقش همسر، مادر، کدبانو و غیره ظاهر شوند. این یافته همچنین با یافته مطالعه سلطانی (۱۳۸۶) که نشان داد در سینمای ایران مردان نسبت به زنان از نقش اجتماعی بیشتری برخوردارند، همسو بود (۳۰). در این مطالعه تصورات قالبی منفی در تمام ابعاد جسمانی، روانی و شخصیتی در مردان بیش از زنان بود اما این تفاوت از نظر آماری معنادار نبود. زنان سالمند تصورات قالبی مثبت بیشتری نسبت به مردان داشتند که با مطالعه کدومیک مارکو (۲۰۱۸) که بیان کرده بود زنان در رسانه‌ها

همچنان مورد تبعیض قرار می‌گیرند تأیید می‌شود (۱۹). البته این نکته قابل ذکر است که هرچند تصورات قالبی منفی در زنان در مقایسه با مردان نسبت کمتری داشتند ولی در هر دو جنسیت شخصیت‌پردازی منفی بیشتر از مثبت بود و با توجه به نظریه مسئولیت اجتماعی رسانه به نظر می‌رسد سینما به عنوان رسانه‌ای که مخاطبین زیادی دارد در خصوص سالمندان مسئولیت اجتماعی خود را به خوبی انجام نداده است. با توجه به نظریه بازنمایی و دیگر نظریات رسانه، می‌توان گفت که هر چه تصویر مثبت‌تری از سالمندان در رسانه بازنمایی شود در سطح جامعه نیز شاهد این خواهیم بود که سالمندان دارای خصوصیات مثبت بیشتر و جایگاه اجتماعی بالاتری خواهند بود و برعکس.

این مطالعه شامل محدودیت‌هایی بود از جمله اینکه با توجه به اهداف و بازه زمانی این مطالعه، فقط فیلم‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی بررسی شده است و پیشنهاد می‌گردد در مطالعات آتی با بازه زمانی وسیع‌تری مطالعات انجام گردد. یکی دیگر از محدودیت‌های مطالعه حاضر در دسترس نبودن آرشیو فیلم‌های سینمایی، بانک کامل اطلاعاتی از فیلم‌های سینمایی و لیست مجموعه فیلم با محوریت نقش سالمند بود. به همین علت محققان ناچاراً به آرشیو موسسه سروش سیما و سایت‌های الکترونیکی مرتبط با فیلم‌های سینمایی ایرانی مراجعه و لیستی از فیلم‌های تولیدی که شامل ۲۵۰۰ فیلم بود را تهیه و از میان آن‌ها فیلم‌هایی با محوریت سالمندی را به کمک متخصصین سالمندشناسی و ارتباطات استخراج کردند.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که بازنمایی شخصیت‌های سالمند در فیلم‌های مورد بررسی بیشتر با تصورات قالبی منفی بوده و تصورات قالبی مثبت کمتر بازنمایی شده بودند و تصورات قالبی منفی بازنمایی شده در شخصیت سالمند مرد بیشتر از شخصیت سالمند زن بود در نتیجه بازنمایی شخصیت مردان سالمند نسبت به زنان منفی‌تر بوده است اما این تفاوت تصورات قالبی به تفکیک مردان و زنان بارز نبود. به طور کلی تصویری که از سالمندان در فیلم‌های سینمایی ایران نمایش شده است تصویری تبعیض‌آمیز است. با توجه به نتیجه مطالعه حاضر و یافته‌های حاصل از تحقیقات قبلی می‌توان نتیجه گرفت که تصویری که از سالمندان در رسانه‌ها ارائه می‌شود می‌تواند بر تصورات

سریال‌های تلویزیونی در دهه‌های بعد از انقلاب و نگرش جوانان به فیلم‌هایی با محوریت سالمند بررسی شود.

سیاسگری

پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از موسسه سروش سیما که در این پژوهش برای دسترسی به فیلم‌ها همکاری داشتند کمال تشکر را داشته باشند.

References

1. Orimo H, Ito H, Suzuki T, Araki A, Hosoi T, Sawabe M. Reviewing the definition of "elderly". *Geriatrics & gerontology international*. 2006; 6 (3): 149-58. <https://doi.org/10.1111/j.1447-0594.2006.00341.x>
2. Pourreza A, Abdi K, Tajvar M, Esfahani P, Geravand B. Leisure time activities and mental health among Tehran older people. *Iranian Journal of Ageing*. 2020;15(3):366-79.
3. Isfahani P, Afshin M, Mohammadi F, Arefnezhad M. Prevalence of depression among Iranian elderly: A Systematic review and Meta-analysis. *J Gerontol*. 2021;5(3):66-77.
4. Sadegh Moghadam L, Foroughan M, Mohammadi F, Ahmadi F, Farhadi A, Nazari S, et al. Aging perception in older adults. *Iranian Journal of Ageing*. 2016;10(4):202-9.
5. Rohani M, Dehdari T, Hosseinyrad M, Alaei M. The Frequency of Domestic Elder Abuse in Tehran City, Iran, in 2018. *Iranian Journal of Ageing*. 2019;14(3):368-79.
6. Levy B. Stereotype embodiment: A psychosocial approach to aging. *Current directions in psychological science*. 2009;18(6):332-6. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2009.01662.x>
7. Levy BR, Slade MD, Kunkel SR, Kasl SV. Longevity increased by positive self-perceptions of aging. *Journal of personality and social psychology*. 2002; 83 (2):261. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.83.2.261>
8. Sijuwade PO. Attitudes towards old age: a study of the self-image of aged. *Studies on Home and Community Science*. 2009;3(1):1-5. <https://doi.org/10.1080/09737189.2009.11885268>

سالمندان از خود و همچنین نسل جوان تأثیر مستقیم داشته باشد و چنانچه تصویر مثبتی از شخصیت سالمند در رسانه‌ها ارائه شود باعث افزایش آگاهی از پتانسیل‌ها و فرصت‌ها و توانمندی‌های سالمندان در دوران سالمندی شده و مشارکت اجتماعی آنان را نیز افزایش می‌دهد و برعکس. با توجه به یافته‌های مطالعه حاضر پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی نحوه بازنمایی نقش سالمندان در

9. Loos E, Ivan L. Visual ageism in the media. *Contemporary perspectives on ageism*: Springer, Cham; 2018. p. 163-76. https://doi.org/10.1007/978-3-319-73820-8_11
10. Ayalon L, Tesch-Römer C. Contemporary perspectives on ageism: Springer Nature; 2018. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-73820-8>
11. Rastegarkhaled A, Kaveh M. The Representation of life Style in the 80's Cinema. *Sociology of Art and Literature*. 2012;4(1):143-66.
12. Ylänné DV. Representing ageing: Springer; 2012. <https://doi.org/10.1057/9781137009340>
13. Lauzen MM, Dozier DM. Maintaining the double standard: Portrayals of age and gender in popular films. *Sex roles*. 2005;52(7-8):437-46. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-3710-1>
14. Robinson T, Calliste rM, Magoffin D, Moore J. The portrayal of older characters in Disney animated films. *Journal of aging studies*. 2007;21(3):203-13. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2006.10.001>
15. Mahdizadeh SM, Zandi A-r. Post-revolutionary Iranian Cinema and the Representation of Woman Social Values: a Comparative Analysis of the Reformist and the Fundamentalist Periods. *Global Media Journal-Persian Edition*. 2013;8(1).
16. Jafari T, MAHDAVI MS, Sarokhani MB. The Social Status of the Elderly in the Family with an Emphasis on TV Role: Survey of Tehrani Senior Citizens. 2017.
17. Eftekhari Z, Nosrati Nejad F, Sahhaf R, Zanjari N. A Content Analysis of the Concepts and Images of the Physical Aging Primary School Textbooks in Iran. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(2):154-67.

- <https://doi.org/10.32598/sija.13.2.154>
18. Kubrak T. Impact of Films: Changes in Young People's Attitudes after Watching a Movie. *Behavioral Sciences*. 2020;10(5):86. <https://doi.org/10.3390/bs10050086>
 19. Markov Č, Yoon Y. Diversity and age stereotypes in portrayals of older adults in popular American primetime television series. *Ageing & Society*. 2020:1-21. <https://doi.org/10.1017/S0144686X20000549>
 20. Robinson T, Callister M, Magoffin D. Older characters in teen movies from 1980-2006. *Educational Gerontology*. 2009;35(8):687-711. <https://doi.org/10.1080/03601270802708426>
 21. Halsti o. Content analysis in social sciences and humanities. Tehran: University Of Allameh Tabatabaei; 2001. 290 p.
 22. Dorahaki A, Noubahkt R. Socio-economic status of Iranian ageing women based on official statistics and policy requirements based on futuristic demographic scenarios. *Payesh*. 2020;19(6):621-32. <https://doi.org/10.29252/payesh.19.6.621>
 23. Kessler E-M, Schwender C, Bowen CE. The portrayal of older people's social participation on German prime-time TV advertisements. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 2010;65(1):97-106. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbp084>
 24. Eftekhari Z, Nejad FN, Sahhaf R, Zanjari N. A Content Analysis of the Concepts and Images of the Physical Aging Primary School Textbooks in Iran. *Iranian Journal of Ageing*. 2018;13(49):154-67. <https://doi.org/10.32598/sija.13.2.154>
 25. Magoffin DL. Stereotyped seniors: the portrayal of older characters in teen movies from 1980-2006. 2007.
 26. Miller DW, Leyell TS, Mazachek J. Stereotypes of the elderly in US television commercials from the 1950s to the 1990s. *The international journal of aging and human development*. 2004;58(4):315-40. <https://doi.org/10.2190/N1R6-7Q5Y-2N7Q-8NM1>
 27. Ylännö V. Representations of ageing in the media. *Routledge handbook of cultural gerontology*. 2015:369-75.
 28. Hashemi S, Rahmanzadeh A, Hashemzahi N. Recognition Media Strategies of IRIB (TV) for a Successful and Active Aging. *Quarterly Scientific Journal of Audio-Visual Media*. 2020;13(32):249-78.
 29. DL M. Stereotyped seniors: The portrayal of older characters in teen movies from 1980-2006. *BYU ScholarsArchive: Brigham Young University - Provo*; 2007.
 30. Soltani Gordfaramarzi M, Rahmati MM. Gender Representation In Iranian Cinema. *Cultural Studies & Communication*. 2008;3(10):79-98.